

Gazdaságosság, jövedelmezőség a helyiiparban

Havonta egy alkalommal tanácskozára hívja meg szerkesztőségünk az ipar néhány vezetőjét, hogy időszerű kérdéseket vitassanak meg a közgazdasági rovat munkatársaival, s közgazdász szemmel elemezzék az egyes jelenségeket. Elmult heti tanácskozásunkon részt vett és felszólalt a tanácsos ipar és a kisipari szövetkezetek több vezetője: *Hódi Lajos*, a Felszabadulás Asztalos Ktsz. részlegvezetője, *Krajcók András*, a Cipő- és Papucskészítő Szövetkezet elnöke, *Kovács István*, a Megyei Villanyszerelő Vállalat igazgatója, *Nagy Károly*, a Magföldolgozó és Vegyészeti Vállalat osztályvezetője, *Szabó Antal*, a Férfi- és Női Divatszabó Vállalat igazgatója, *Toldi Miklós*, a Nyomda Vállalat főkönyvelője, *Tom-bác Ferenc*, a Vízmu és Csatorna Vállalat igazgatója és *Végvári Istvánné*, a Szegedi Ecset- és Seprűgyár igazgatója.

A helyiipari vállalatok, kisipari szövetkezetek ma már fontos helyet foglalnak el népgazdaságunkban. Van-nak olyan speciális szakmák, munkák, szolgáltatások, amelyekkel majdnem kizárólagosan ezek a vállalatok, szövetkezetek foglalkoznak. A tanácsos ipar megyei vállalatai tavaly 241,3 millió, a szegediek 205,9 millió forint új értéket termeltek. Ez is tanúsítja, milyen számottevő, fontos szerepet van helyiiparunknak a lakosság ellátásában, a helyi erőforrások jobb kihasználásában, a gazdaságos termelésben. Hogy ezt meg is valósítsák, jelszavuk: a legnagyobb eredményt a legkisebb ráfordítással elérni. Tanácskozásunk résztvevői közgazdász szemmel azt vizsgálták, vajon siker koronázza-e az év első hónapjaiban ezt a törekvést?

Sajnos nem sok jót állapíthatunk meg. A megyei tanácsos vállalatok nem teljesítették első negyedévi tervüket, a szolgáltatási terv teljesítésében pedig csak 73 százalékos teljesítést értek el. A szegedi tanácsos vállalatok ugyan túlteljesítették termelési előirányzatukat, de a külkereskedelmi értékesítési feladataiknak nem tettek eleget. A kisipari szövetkezetek viszont 106 százalékos termelési és 144 százalékos exportértékesítési tervteljesítést értek el. Ez a felsorolás természetesen nem teljes. A terveknek a helyi és szövetkezeti iparban is sok apró részlete van, s ezek közül nincs mellékes, elhanyagolható feladat.

Miért hangsúlyozták ezt tanácskozásunk résztvevői? Mert konkrét jelek, tünetek, adatok arra hívják fel ma a figyelmet, hogy egyes részletek, mégpedig fontos részletek teljesítése elmaradt az első negyedévben. A termelés költségei nem csökkentek a tervezett mértékhez, s ez ma meglehetősen komoly figyelmeztetés, hiszen a nyereséget tervező vállalatok nem érték el a tervezett nyereséget. A szegedi tanácsos üzemek 4 millió 740 ezer forintot terveztek és 3 millió 716 ezer forintot értek el. A tanácsos vállalatok, megyeiek és szegediek összesen 5 millió 617 ezer forintot terveztek és 3 millió 52 ezer forintot teljesítettek. Ezzel szemben a kisipari szövetkezetek nyeresége három hónap alatt 7 millió 464 ezer forint volt. A tanácsos ipar költséghányada az élelmiszeripar nélkül kedvezőtlenebbül alakult az 1963. évinél. A költségemelkedést döntően az anyag és bérhányad növekedése okozta. A kisipari szövetkezetek költséghányada részleteiben is kedvezőbben alakult a tanácsos ipar tavalyi és az idei első negyedévi átlagánál. Tehát helyiipari vállalataink túllépték az 1964 első három hónapjára tervezett költség-szintet. A tervezett 93,3 százalékos helyett 98,9 százalék volt a tényleges költség-hányad.

A költségek növekedése jellemzi általában a tanácsos vállalatok termelését. Általában — hangsúlyozták tanácskozásunk résztvevői, hiszen érdemleges csökkenésről csak a Fémfeldolgozó és Finommechanikai Vállalatnál beszélhetnek, ahol a bá-

zis költség-szint 97,2 százalékos volt, az első negyedévi tervben 89,2 százalékos szerepelt és ténylegesen 86,9 százalékos érték el.

A tervek sokféle előírásai közül ma kétségtelenül a gazdaságosságra, a műszaki fejlesztésre, a termelékenység növelésére irányuló előírások a legfontosabbak. Egész gazdasági tevékenységünknek ez ma a fő vonala. Üzemeinkben pedig egymástól elválaszthatatlanok, úgy is mondhatnánk kölcsönös feladatok. Csak ott érhetnek el termelési sikereket, ahol mind a három feladatnak eleget tesznek. Ezek éppen úgy kapcsolatban állnak egymással, mint a gazdaságosság és jövedelmezőség. Az előbbieket s ezt az utóbbit két fogalmat is gyakran használják üzemeinkben, szövetkezeinkben, a gazdasági életben. Több helyen talán nem is gondolják végig, mit takarnak e fogalmak. A vita résztvevői összefüggéseiben foglalkoztak e feladatokkal és problémákkal. Az első negyedévi tervteljesítés adataiban, mint visszapillantó tükrében keresték, mi az oka a termelési terv lemaradásának, a gazdasági mutatók elégtelenségének, a készlet-norma túllépésének, a gyártásban megmutatkozó krónikus ütemtelenségnek, miért magasabb ma a befejezetlen termelés állománya, mint korábban, és három hónap alatt miért emelkedett 14 millió forintól 19 millió forintra, vajon miért feküdt a negyedév végén az összes termelési érték 10 százaléka, 8 millió forint értékű kész-áru helyiipari vállalataink raktárában.

A kérdések egész sorára kerestek megnyugtató feleletet, összefüggéseiket láncszemeit bogozgatták, s megállapították: a költség-szint alakulásában rontó tényező volt a hullámzó nyersanyag-ellátás. Összhangba kellene végre hozni az anyag- és készáruszállítás kötelezettségeit! Az elmult negyedévben is több üzemben keserű szájjal tapasztalták, hogy a kereskedelem kötbérigényével lépett fel az áruszállítási határidők eltulodása miatt, s csak hosszú jogi csatározás után tudták megővni vállalataikat a kötbérfizetéstől, olyan áruszállítás elmulasztása miatt, amelyhez a szükséges nyersanyagot a gyártó vállalat csak a negyedév végére igazolta vissza. Ahol pedig sikerült kivédeni a kötbérigényt, romlott a gazdaságosság. A sok évi nyersanyagellátási tapasztalat egyik-másik vállalatot ma már arra készíteti, hogy a korábbi évekhöz mérten jobban biztosítsa a tervteljesítést. Nagyobb tartalékokat képeznek raktáraikban, pedig ez sem olcsóbb szórakozás, mert ezért viszont büntető kamatot kell fizetni. A két rossz közül azonban ezt az utóbbit választják, mert ez kedvezőbb a vállalat dolgozóinak, hiszen termelhetnek, kereshetnek, s mennyiségileg is teljesíthetik a tervet, ha a költség-szint rovására is. A készlet időnormák megsértéséből a vállalatokra háruló bármilyen büntető kamat is csupán töredéke annak a veszteségnek, amely a terv nem teljesítése esetén sújtja a vállalatot.

Ha tanácsos vállalatainknál, üzemeinkben a termelés gaz-

daságosságára, a készített iparcikkek költségeire tere-lődik a beszéd, élesen te-szik szóvá többen, hogy elé-gedetlenek maj árrendsze-rünkkel. Ez vitatott témája volt a tanácskozásnak is, bár az itteni elemzés mélysége, s talán a megállapítások sem fedték az ezzel kapcsolatos országos közgazdasági viták során elhangzott bírálatokat, de érdekes tapasztalato-kat tártak fel. Sétrelmezték a résztvevők közül többen is, hogy a tanácsos vállalatok ál-talában csak nagykereske-delmi áron kapnak anyagot, sőt többször kénytelenek egyes alkatrészeket kiske-reskedelmi áron megvásárol-ni, mert a gyártó vállalat olyan alkatrészek szállítását is több hónapos határidővel igazolja vissza, amelyek a kiskereskedelemben fogyasztó-ít áron nagy mennyiség-ben kaphatók. Ha ezt vásá-rolják, még így is jobban járnak, mintha négy-öt hó-napig várnak az alkatrésze-re, mert nem áll ugyanennyi ideig egy vagy két gép. Az ilyen vásárra mondják, hogy a kettő közül a kisebbik rossz. De egyik is, másik is költség-rontó. Mind a kettő-től idegenkednek éppen úgy, mint például a Szegedi Ci-pő- és Papucskészítő Szövet-kezetben az olcsóbb bőrtől. Itt például az olcsóbb anyag a drágább, mert ebből több a hulladék, s végül nagyobb az anyagköltség-hányad. S ez számottevő a költség-szint alakulásában.

Általánosan elfogadott tény tanácsos vállalatainknál, s a szövetkezetekben is, hogy a termelés fejlesztésének, a termelékenység növelésének, s a gazdaságosság fokozásá-nak fontos rugója a techni-kai haladás. Sokat gyarapo-dott az utóbbi időben vállalataink gépparkja, de né-hány helyen, mint például a Szegedi Férfi és Női Divat-szabó Vállalatnál évek óta nem kapnak beruházást gomblyukvarró gép beszer-zésére. Van ebből bőven a minisztériumi iparban, a szö-vetkezeti iparban, de ha ez a tanácsos vállalat nem akarja például Makón bérmun-kában elvégeztetni a gomb-lyukvarrást, kénytelen kéz-zel bíbelődni vele.

Érdekes vita alakult ki akörül is, hogy a műszaki fejlesztés alkalmával min-den esetben — ha már költünk rá — a legkorszerűbb, műszakilag legfejlettebb módszereket, gépeket vagy berendezéseket kell-e alkal-mazni? Végül megállapíto-ták, hogy a lehetséges mű-szaki megoldások közül gaz-dasági megfontolás alapján kell kiválasztani a legked-vezőbbet és nem biztos, hogy minden esetben a műszaki-lag legkorszerűbb változat egyben a legkedvezőbb gaz-daságilag is. Példával bizo-nyították ezt. Elmondották, hogy a drága és nagy telje-sítményű géppel ugyan nö-velhető a termelékenység egy-egy munkafázisban, de ha ezek a gépek csak egye-düli fecskék, akkor nem csi-nálnak nyarat. Különösen, ha a következő üzemrés-zben vagy munkafázisban megreked a termelés, ezért aztán nincs kihasználva az új gép, csak annyit kényte-lenek vele termelni, mint a régivel. Különbség azonban van. Az, hogy az újnak több

- Nincs mellékes feladat
- Kivédeni a kötbérigényt
- Kettő közül a kisebbik rossz
- Gazdasági megfontolás alapján

a költségeiről. Ez pedig ugyancsak növeli a terme-lési költséget. Ezért nem le-het és nem szabad megke-rülni ezt a problémát taná-csi vállalatainknál.

A helyiipari vállalatok, kisipari szövetkezetek első negyedévi munkájának ered-ményeiről szóló jelentés má-jus végén már csak a múlt. De ebből a múltból sok és hasznos következtetést von-tatunk le a jövőre. A fel-tárt és megismert fogyaté-kosságok nem újkeletűek és azt sem mondhatjuk, hogy leküzdésükért semmit sem tettünk. Az előrehaladás, a javulás üteme azonban az utóbbi hónapokban némely tekintetben lassú és arra fi-gyelmeztet, hogy talán esok-ágú jelenségek okait sem tártuk fel még eléggé. S a kijavításukra eddig hozott intézkedések sem elég cél-ravezetőek. Senki sem rin-gathatja magát olyan hit-nel, hogy a hibák forrása csak a gyárkerítésen kívül van. A jobb gazdálkodásra, a belső tartalékok szerveze-téből kibontakoztatására még sok lehetőség van tanácsos vállalatainknál, kisipari szö-vetkezeinkben. Ezért szük-séges, hogy ne csak a veze-tők, a munkások is jobban megismerjék és megértsék a gazdaságos termelés problé-máit, helyesebben gondol-kodjanak, fegyelmeztettebben és aktívabban vegyenek részt a feladatok végrehaj-tásában.

A gazdaságos építkezés első lépcsőfoka a tervezés

A gazdaságos építkezés első lépcsőfoka a tervezés. De alig néhány perce beszél-getünk erről Deák Ferenc-cel, a Csongrád megyei Tervező-iroda igazgatójával és Illés Lajossal, a főmérnökkel, máris kiderül, hogy az »első lépcsőfok« előtt is lehet clyasmi, ami a gazdaság-ságot eleve lerontja.

Sok múlik az előkészítésen

— A beruházó rendszerint nem rendelkezik megfelelő szakképzettségű emberekkel, ezért azután gyakran előfor-dul, hogy a pénzügyi kere-teikhez képest túlzott igé-nyekkel lépnek fel — mon-dja Deák Ferenc. — Sőt, még az, ellenkezője is megtörté-nik, s aláértékelik a lehető-ségeket. A tervező dolga ilyenkor, hogy ha kell, vita árán is megmagyarázza, mit érdemes, mit kell építeni.

A gazdaságosságra való tö-rekvés tehát már a beruhá-zási programterv elkészítése előtt kezdődik. S erre példa is van már az intézetnél.

— Azt javasoltuk a beru-házóknak — bizonyít Illés Lajos —, hogy a termelőszö-vetkezeti majorok közme-veit ne egy-egy épülethez tervezzük, hanem vegyük számításba a már teljesen kifejlődött üzemági közpon-tot. Eddig 5—6 esetben sike-rült is olyan tervet elfoga-dtatni, mely a vízellátást, szennyvízkezelést, stb. vég-legesen megoldja, nemcsak a régi, hanem a később épü-lő létesítmények is rákap-csolhatók. Ez a megoldás most valamivel drágább, mégis sokkal gazdaságosabb.

Felmerült annak szük-sége is, hogy a tsz-ma-joroktól ne szétszórtan épít-sünk egy-egy újabb épületet, mert így például az új te-hénistállótól kilométerekre esik a tejház, hanem sorolva az igényeket, teljes majoro-kat tervezzünk, és építsünk

Az új üzemből újat alkotók

Négy hónap: 130 újítási javaslat a textilművekben

Nem kérte őket senki, küldték maguktól, az ország különböző textilműzeiből, hogy itt a szegedi textilmű-vekben termékenyebbé, köny-nyebbé, jobbá tegyék a mun-kát. Még csak tervezték az új üzmrészt, de az újítási híradó már telve volt a ta-paszlatatcsereire küldött ja-vaslatokkal. Ez a küldözgetés régi szokás az iparágban. Itt szívesen fogadták a jó javas-latokat. Ezt a textilművek-ben az is tanúsítja, hogy a tapasztalatcsereire küldött újítási javaslatok intézésében nincs restancia.

A terv szigorú, alkudni nem lehet vele. Előírja, hogy a második negyedévben 999 szövegéppel óránként 7 ezer 200 vetéssel kell szöni. Je-lenleg 789 gép áll a helyén, s bizony fokozni kell a tempót a gépszerezésben és a szö-vésben is, hogy teljesíteni tudják a tervet. Ebben a fo-kozásban számítanak az újít-tókra. Ezért rendezték áprí-lis 1-től 30-ig újítási hónapot.

A figyelem/egyébként is a mozgalomra terelődött. Már több hónapja egymás után érkeznek az ország különbö-ző részéből az újítási javas-latok, mintha itt, Szegeden a textilművekben adtak vol-na »randevút« egymásnak. A »vendégek« mellett sorakoz-nak a házigazdák javaslatai is. Az első negyedévben 80-at nyújtottak be. Néhány év-el előzött, 1960-ban az újí-tómozgalom egész évi termé-se sem volt több. Az újítási hónap pedig várakozáson fe-lüli eredményt hozott: 52 be-jegyzés került a naplóba.

Azt kérdezhetné bárki: csak ennyi kell az újítási kedv felkeltéséhez? Elég meghir-detni az újítási hónapot és garmadával érkezik a javas-lat? Nem. Itt más is történt. Nagy Sándor, az üzem ter-melési főmérnöke rendelke-zést adott ki, hogy a fonoda,

a szövöde vezetői, s a főme-chanikus kötelesek segíteni a benyújtott javaslatok elő-készítésében, hogy mielőbb megköthessék a szerződést az újítóval. Korábban 15—20 ja-vaslat feküdt az íróasztal fiókban jobb sorsát várva. Ma már folyamatos az újítási ügyek intézése.

Természetesen itt sem arany minden, ami fénylik, nem hibátlan az újítómozga-lom a textilművekben sem. Öröndetes a szépszámu ja-vaslat, de talán a kevesebb több is lehetne. Számszerűen telik a napló. Az értékvrat azonban csak kevésbé nö-vekszik. Szóval minőségileg jobb, tartalmasabb javasla-tokat vár a vezetőség. S ez a műszaki gárda, amely most dolgozik a textilmű-vekben, képes is lenne komo-lyabb újításokra. Igaz, akad itt találmányszámba menő javaslat is. Az egyik például a szövőgépyetelők fékezését akarja megoldani olajfékkel. Az ötlet merész s gondolat-ébresztő. El is fogadták ki-kísérletezésre. Ma még csak ígéret, később derül ki, való-ság lesz-e. Több ja-vaslatot viszont csak éssze-rűsítés címén tudnak elfo-gadni és díjazni, mert népgazdasági hasznát nem lehet értékelni.

Tehát itt is van még javít-tanivaló, de nemcsak az újí-tás minőségében, néha az ügyintézés gyorsításában is. Ha olyan javaslat akad, amelyik újítási díja ezer fo-rintnál több, arra csak a trószit központjában üthetik rá a végső pecsétet. Ez hosz-szabbá teszi az ügyintézés útját. Rövidíteni lehetne ezt az utat, és ezzel gyorsabb lehetne az ügyintézés, tovább erősödhetne, tartalmában gazdagodhatna az egyébként számszerűségében termékeny mozgalom.

N. P.

Feladatok tervezés közben

— A tervezés időszakában — veszi vissza a szót Deák elvtárs — már leginkább rajtunk múlik, hogyan ölten-e-k testet a gazdaságosság követelményei. Legfontosabb a típustervek, típuszerkeze-tek következetes alkalmazá-sa. A most kiadott mező-gazdasági beruházások ter-veinek kilencven százaléka adaptált típusterv. Még jobb lenne azonban, ha a techno-lógiákat is tipizálnák. Ez azonban nem rajtunk múlik. Az említett tejházak igen komoly technológiájához szükséges gépeket nem egy helyen gyártják. Így azután a tipizálás elve csortát szen-véd.

— Új vonás, hogy a be-ruházóval egyetértésben ösz-szevontuk a lakásberuházá-sokat a megyében. Most ké-szítjük a szentesi ezer- és a makói 300 lakásos lakótelep-pek beépítési terveit. A szen-tesi építkezése jövőre, a ma-kóié később kezdődik. A szolgáltató jellegű építm-nyek kivételével csak típus-tervet használunk fel, s a közművek nyomvonalát a le-hető leggazdaságosabban igyekszünk megállapítani — mondja Illés Lajos.

— Ha már a lakásoknál tartunk, a lakásfelújítási és korszerűsítés sokszor okoz bosszúságot a tervezőknek. Legutóbb a makói Dózsa György utca 4. számú ház fő-démcseréjének tervezésekor derült ki, hogy még egy la-kást lehetne nyerni a meg-levő alapterületen. Ez tehát gazdaságos. Csakhogy a la-kókon kívül még jó néhány hivatalos szervnek is bele kell egyeznie az átakításba. S ha valamelyik vétőt emel, lehetetlen megvalósítani.

Költség-szint alatt vagy felett?

— Az intézetnél indított munkaverseny és a prémi-umfeltételek is célul tűzik ki — világosít fel az igaz-gató —, hogy az épületeket az előírt pénzügyi norma alatt maradó költségből tervezzük meg. Ezt a célt a Hódmezővásárhelyre terve-zett középiskolai kollégium-nál sikerült is elérni, az egy férőhelyre jutó költség 8—10 százalékkal alacsonyabb az engedélyezetténel. A Művelődésügyi Minisztérium is jó-vahagyta a programot, úgy-hogy az idén hozzálátunk a kivitelezési tervek kidolgozá-sához.

— A gazdaságosságra »ját-szik bele« a tervezés minő-sége is. A rossz előkészítés, a rövidre szabott idő a mi-nőség munká ellensége. Sze-rencsére egyre ritkábban kényszerítenek bennünket arra, hogy variációk, alter-natívák nélkül tervezzünk, hogy a közelgő határidő miatt eltekintünk a terv ér-tékelésétől. De előfordulhat-na még ritkábban is!

— Kivitelezés közben — fejezi be a beszélgetést Illés Lajos, a főmérnök — már nemigen tud beleszólni a gazdaságosság alakulásába a tervező. A tervező műveze-tés ezt nem teszi lehetővé. A jobb anyagellátás továb-b javíthatná a gazdaságos épít-kezést, a vásárhelyi Lenin utca 80 lakásos házépítésénél egy egész szinten nagyobb teherbírást, vasbetongerén-dát volt kénytelen felhí-z-nálni a kivitelező, mint ami-lyet a tervező kiírt, mert azt éppen nem lehetett besze-rezni. Az ilyesmi drágítja a munkát.

F. K.